ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ – ਸਬਦ ੪੫

ਲਬੁ ਕੁਤਾ ਕੂੜੁ ਚੂਹੜਾ ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਰਾਗੁ ਸਿਰੀਰਾਗੁ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੧੫

ਲਬੁ ਕੁਤਾ ਕੂੜੁ ਚੂਹੜਾ ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਪਰ ਮਲੁ ਮੁਖ ਸੁਧੀ ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲੁ ॥
ਰਸ ਕਸ ਆਪੁ ਸਲਾਹਣਾ ਏ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥
ਊਤਮ ਸੇ ਦਰਿ ਊਤਮ ਕਹੀਅਹਿ ਨੀਚ ਕਰਮ ਬਹਿ ਰੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ ॥
ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ ॥
ਏਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥੨॥
ਜਿਤੁ ਬੋਲਿਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਸੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਫਿਕਾ ਬੋਲਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮਨ ਅਜਾਣ ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵਹਿ ਸੇ ਭਲੇ ਹੋਰਿ ਕਿ ਕਹਣ ਵਖਾਣ ॥੩॥
ਤਿਨ ਮਤਿ ਤਿਨ ਪਤਿ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੈ ਜਿਨ ਹਿਰਦੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹਣਾ ਅਵਰ ਸੁਆਲਿਉ ਕਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ ਰਾਚਹਿ ਦਾਨਿ ਨ ਨਾਇ ॥੪॥੪॥

ਸਾਰ: ਨੇਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਚੱਲਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਵਹਾਰ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ, ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਜਾਂਚਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨੇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸਾਰੂ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਢਾਹੂ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਕਸਰ ਪਛਤਾਵੇ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ। ਸਵੈ-ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਗਿਆਨਵਾਨਾਂ ਦੇ ਬਿਬੇਕ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਲਬੁ ਕੁਤਾ ਕੂੜੁ ਚੂਹੜਾ ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਲਾਲਚ ਇੱਕ ਲੋਭੀ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ; ਧੋਖਾ ਕੂੜ ਦੇ ਢੇਰ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ; ਧੋਖਾਧੜੀ ਸੜੀ ਹੋਈ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ।

ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਪਰ ਮਲੁ ਮੁਖ ਸੁਧੀ ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲੁ ॥
ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਗੁੱਸਾ ਉਸ ਅੱਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜੋ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਾੜਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਚੰਡਾਲ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਹੋਵੇ।

ਰਸ ਕਸ ਆਪੁ ਸਲਾਹਣਾ ਏ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ॥੧॥
ਮਿਠਾਸ ਅਤੇ ਕੁੜਾਵਟ ਦੇ ਲੱਛਣ ਮੇਰੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥
ਹੇ ਸਿਖਿਅਤ ਸੱਜਣ, ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੁਦ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲੇ।

ਊਤਮ ਸੇ ਦਰਿ ਊਤਮ ਕਹੀਅਹਿ ਨੀਚ ਕਰਮ ਬਹਿ ਰੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਨੇਕੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਰਵਉੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੋ ਢਾਹੂਪੁਨੇ ਵਿੱਚ ਰੁਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਉਪਰ ਚਿੰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। (੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ ॥
ਲੋਕ ਭੌਤਿਕ ਦੌਲਤ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸੋਨਾ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ, ਦੇਹੀ ਦੀ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ, ਗਿਆਨ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਗੰਧਿਤ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਸੁਖ ਭਾਲਦੇ ਹਨ।

ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ ॥
ਲੋਕ ਐਸ਼ੋ ਇਸ਼ਰਤ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚ ਸੁਖ ਭਾਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਨਸਲੀ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਹਿਲ, ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਕਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਲੁਤਫ਼ ਲੈਣ ਵਿਚ।

ਏਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥੨॥

ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਚਿੰਤਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਕਿਵੇਂ ਭਾਲ ਸਕਦਾ ਹੈ? (੨)

ਜਿਤੁ ਬੋਲਿਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਸੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਬੋਲਚਾਲ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਖੁਦ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹਨ।

ਫਿਕਾ ਬੋਲਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮਨ ਅਜਾਣ ॥

ਫਿਕੇ ਬੋਲ ਦੁੱਖ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾਓ, ਜੋ ਅਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਹੈ।

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵਹਿ ਸੇ ਭਲੇ ਹੋਰਿ ਕਿ ਕਹਣ ਵਖਾਣ ॥੩॥

ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੰਗਾ ਹੈ; ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। (੩)

ਤਿਨ ਮਤਿ ਤਿਨ ਪਤਿ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੈ ਜਿਨ ਹਿਰਦੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਬਿਬੇਕ, ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹਣਾ ਅਵਰ ਸੁਆਲਿਉ ਕਾਇ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਲਾਘਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ?

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ ਰਾਚਹਿ ਦਾਨਿ ਨ ਨਾਇ ॥੪॥੪॥

ਨਾਨਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਇਆ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਜਾਂ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। (੪)(੪)

ਤੱਤ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਦਿਆਲਤਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਿਆਲਤਾ ਦੀ ਇਹ ਅਣਹੋਂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨ

ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation
ਵੈੱਬਸਾਈਟ: **OnenessInDiversity.com**

ਈਮੇਲ: **onenessindiversityfoundation@gmail.com**